

"מיחייב איניש לבסומי בפוריא"

בפורים אנו מוציאים את השמחה מהסטרא אחרא כדי להחזירה לקדושה לשמוח בשמחה של מצוה

(ב"מ פד.): "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון". הנה כי כן מטעם זה סיבב הקב"ה מפלתו של המן הנחש הקדמוני שהחטיא את אדם הראשון בעץ הדעת, על ידי מרדכי גלגול יעקב שהיה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון.

יש להוסיף תבלין לבאר בזה מה שכתב ב"יערות דבש" (חלק ב דרוש ט ד"ה והנה האר"י ז"ל), כי מה שייעצו להמן חכמיו וזרש אשתו לעשות "עץ" גבוה חמשים אמה, הוא כדי לעורר בכך קטרוג על החטא של "עץ" הדעת, ועל ידי זה יצליחו לתלות עליו את מרדכי. ופירש בזה מאמר הנ"ל: "המן מן התורה מנין", כלומר מנין היה לו הכח להעלות על דעתו לתלות את מרדכי על העץ, "המן העץ", בגלל חטא עץ הדעת. לפי האמור יש להוסיף שחשבו לעשות כן בידועם שמרדכי הוא גלגול אדם הראשון שחטא בעץ הדעת.

אלא שעתה מוטלת עלינו המצוה להתבונן בסיפור של המגילה, כדי שנשכיל לראות איך נלחמו שני הכוחות זה לעומת זה, הכח של קדושת ישראל תחת הנהגתם של מרדכי הצדיק ואסתר המלכה, מול כח הטומאה של המן הרשע האגגי וחכמיו שהיו מזרע עמלק.

השמחה מצד הקדושה

לעומת השמחה מהסטרא אחרא

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה, כי כאשר נתבונן בסיפור הקדוש והמופלא של מגילת אסתר נראה בבהירות, כי הבריה התיכון שעובר בתוך המגילה מברייח מן הקצה אל הקצה, הוא המאבק הגדול בין השמחה של הוללות מצד הסטרא אחרא אחשוורוש והמן, לעומת השמחה של תורה ומצוות שהביאו מרדכי ואסתר על כל היהודים. כבר בתחילת המגילה אנו קוראים על השמחה של הוללות ושכרות שערך המלך אחשוורוש (אסתר א-ג): "בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו, בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום".

"המן מן התורה מנין", מנין היה לו הכח לקטרג על ישראל, "המן העץ", שעורר את חטא עץ הדעת על ידי שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

וכן כתב המקובל האלקי רבי אריה לייב מלאנצהוט זצ"ל בעל "חומת אריאל" ב"דברי אסתר" על המגילה (דף א: ד"ה בימי אחשוורוש) ונעתיק מעט מלשון קדשו:

"בימי אחשוורוש. כבר דרשו חז"ל בשם הרשע זה, ולנו נראה עיקר גזירה זו היה בחטא הראשון מאכילת עץ הדעת שנתעורר עליהם, על ידי שנהנו מסעודתו של אותו רשע, כמו שאמרו חז"ל המן מן התורה מנין, המן העץ, וכוונתם כנ"ל. ואמרו חז"ל (שבת קמו.) שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא, וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן.

ובימי אחשוורוש נתעורר שוב זוהמת הנחש... על ידי אכילת סעודתו, ולכן אחשוורוש עולה זוהמ"ת הנחש... וזה ששלחה אסתר (אסתר ד-ה) לדעת על מה ז"ה ראשי תיבות ז'והמת ה'נחש, באיזה חטא נתעורר חטא עץ הדעת וזוהמת הנחש, לכן הוצרכו מחדש לקבלת התורה ועל ידי זה פסקה זוהמתן, וכן עולה ושת"י המלכ"ה כמנין זוהמ"ת נח"ש".

יומתק לבאר בזה מה שסיבב הקב"ה מפלת המן דוקא על ידי מרדכי הצדיק, לפי מה שהביא ב"ילקוט ראובני" (פרשת בראשית אות תקה) בשם "כלי חמדה" (פרשת כי תשא): "מרדכי והמן היו גלגול אדם נחש". כלומר מרדכי גלגול אדם הראשון, והמן גלגול הנחש הקדמוני. ויש לומר כי ענין זה מתאים עם מה שהביא החיד"א ב"מדבר קדמות" (מערכת מ' אות כה) בשם "ערכי הכינויים" למקובל האלקי רבי משה זכותא זצ"ל: "מרדכי הוא גלגול יעקב".

והנה ידוע כי יעקב היה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון, כמבואר ב"שער הפסוקים" (פרשת יגש) ומקור הדבר בזה הקדוש (פרשת בראשית לה:): "דהא יעקב דוגמא דאדם הראשון הוה דיעקב שופריה דאדם הראשון הוה". וכן מבואר בגמרא

לקראת ימי הפורים הבאים לקראתנו לשלום, דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שגילו לנו חכמינו ז"ל, כי על ידי אהבת הנס קיבלו ישראל את התורה מאהבה מה שלא קיבלו עד אז רק בכפייה, כמו ששינו בגמרא (שבת פח.) על מה שנאמר במתן תורה (שמות יט-יז):

"ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם... אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

וצריך ביאור להבין מדוע קיימו וקיבלו את התורה מאהבה דוקא בפורים ולא בשעת מתן תורה. עוד ראוי להתבונן על מה שמצינו בשמחת פורים דבר פלא שלא מצינו בשום מקום, מה ששינו בגמרא (מגילה ז): "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". וצריך להבין עומק הענין שמוטלת עלינו חובה להתבסס ביין עד כדי כך: "דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

"המן מן התורה מנין, המן העץ"

פתח דברינו יאיר במה ששינו בגמרא (חולין קלט:): "המן מן התורה מנין, המן העץ". פירוש, שמו של המן רמוז במה שאמר הקב"ה לאדם הראשון אחרי שחטא בעץ הדעת (בראשית ג-יא): "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת" - המן הוא אותיות המן.

ופירש ה"בני יששכר" (אדר מאמר ז אות ט) הכוונה בזה על פי מה שכתב ב"משנת חסידים" (מסכת אדר פ"ג משנה ה-ו) בשם רבינו האריז"ל, כי המן הרשע הוא הנחש הקדמוני שגרם לאדם וחוה וכל הנבראים שהיו כלולים בהם לאכול מעץ הדעת באיסור, לכן פיתה את ישראל גם בימי אחשוורוש שיהנו מסעודתו של אותו רשע [כמו שנביא להלן בשם המדרש]. וזהו פירוש הגמרא:

גמרא: "המן מתן תורה מנין, המן העץ"
המן הקדמוני הוא הנחש שעורר קטרוג על חטא עץ הדעת

זוהר הקדוש: "אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם"
דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי"

ישׁוב הפליאה: הלא הקב"ה הוא מקור השמחה
ככתוב: "עוז וחדוה במקומו", וכתוב: "ישמח ה' במעשיו"

שם משמואל בשם אביו: אצל הקליפות יש רק יללה
ומה שיש בהם שמחה היא רק ממה שגזלו מהקדושה

טוב, ששם יהיה לך קנאה מלומדי תורה, וחמדה ותאוה להסביר סברה ולעשות חידושי תורה, ויהיה לו מכוח חדוותא דשמעתא, כי כאשר דבר סתום ומוקשה שלא יכלו לפתרו ולפרשו כל חכמי המדרש, ואתה זכית לפרשו ולפתרו כמה שמחה יגיע לך מזה".

אמנם יש לתמוה על כך, איך יעלה על הדעת שאי אפשר לשמוח בשמחת התורה בלי היצר הרע, הלא שורש השמחה היא מהקב"ה שורש הקדושה, כמו שכתוב (דברי הימים א טז-כז): "הוד והדר לפני עוז וחדוה במקומו". וכן כתוב (תהלים קד-לא): "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו". הרי לנו דברים ברורים כי שורש השמחה היא אצל הקב"ה, ומה לנו לקחת שמחה בשמחת התורה מהיצר הרע, כאשר אנו יכולים לקחת אותה מהקב"ה.

בחטא עץ הדעת גזל היצר הרע את השמחה מהקדושה

ונראה ללמוד ישוב אמיתי לקושיא עצומה זו, מדברות קדשו של ה"שם משמואל" (סוכות שנת תרע"ח) הנסמכים על דברי אביו הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע:

"ובסגנון זה יש לומר בענין שמחה שהיא דבר עליון, כמו שכתוב עוז וחדוה במקומו... וכמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שהסטרא אחרא הוא יללה, כשמה של זאת הרשעה [לילית] על שם שמיללת, עד כאן דבריו. ואפילו שמחה של הוללות אין לה מצד עצמה, אלא גזל ועושק הוא אתם מן הקדושה, והדברים עתיקים".

הרי לנו דברים ברורים, כי הן אמת ששורש השמחה הוא מהקדושה, אולם כוחות הסטרא אחרא גזלו את השמחה מהקדושה. הנה כי כן זהו ביאור הזוהר הקדוש הנ"ל: "דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי". ללמדנו שאנו חייבים להוציא את השמחה מן היצר הרע, כדי להחזיר הגזילה לקדושה על ידי שנשתמש במדת השמחה לשמוח בשמחת לימוד התורה, כמאמר הנ"ל: "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש".

את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". וכתב הרמב"ם (הלכות לולב פ"ח ה"טו) כי מכאן אנו למדים שצריך לשמוח בשמחה של מצוה: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

על מאבק גדול זה בין שמחה של מצוה לשמחה של הוללות, כבר רמז החכם מכל אדם שלמה המלך שהזכיר שני הפסוקים בענין השמחה הסותרים זה את זה, כי במקום אחד הוא אומר (קהלת ח-טו): "ושבחתי אני את השמחה", משמע ששמחה היא דבר טוב, ובמקום אחר הוא אומר (שם ב-ג): "ולשמחה מה זה עושה", עמדו על כך חכמינו ז"ל בגמרא (שבת ל:) ותיירו: "ושבחתי אני את השמחה, שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עושה, זו שמחה שאינה של מצוה".

"אלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי"

חשבתי דרכי לכבוד פורים לבאר ביתר עמקות, המאבק בין המן הרשע ומרדכי הצדיק על שמחה של הוללות מול שמחה של קדושה, על פי מה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת תולדות קלה): "אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי". פירוש, יש צורך לעולם ביצר הרע כמו שיש לו צורך בגשמים, כי לולא היצר הרע לא היה אפשר לשמוח בשמחת עסק התורה. נמצינו למדים מכאן חידוש עצום, שאי אפשר לשמוח בשמחת התורה כי אם על ידי יצר הרע.

על פי האמור מפרש ה"בן איש חי" בספר "בן יהודע" (קידושין ל:) כמין חומר מאמר הגמרא (שם): "תנא דבי רבי ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש". בלשון קדשו:

"אם פגע בך מנוול זה להחטיאך בחמדה וקנאה ותאוה גשמית, אל תדחהו ותשליכהו לגמרי, אלא משוך אותו לבית המדרש להשתמש בו בדבר

בהמשך המגילה אנו רואים, איך המן האגגי צורר כל היהודים מנסה להשבית שמחתם של ישראל, על ידי שהוא משתדל אצל אחשוורוש לגזור גזירת שמד על כל היהודים, וכאשר הוא מצליח כותב (שם ג-טו): "והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה". בצד הטומאה שולטת שמחה של הוללות: "והמלך והמן ישבו לשתות", ולעומת זה בצד הקדושה שולטים הצער והיגון: "והעיר שושן נבוכה". וכך בשאר מדינות המלך אחשוורוש (שם ד-ג): "ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד, שק ואפר יוצע לרבים".

אולם אחרי שהצליח מרדכי להביא ישועה לישראל נהפך הגלגל, כי אצל המן ואוהביו שלטה התוגה כמו שכתוב (שם ז-ח): "הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו". אך לעומת זה בצד הקדושה שלטה השמחה, כמו שכתוב (שם ח-טו): "והעיר שושן צהלה ושמחה. ליהודים היתה אורה ושמחה ושושן ויקר". שמחה זו באה לידי ביטוי גם במה שתיקנו חכמינו ז"ל לשתות יין בפורים, כמו שכתוב (שם ט-כב): "לעשות אותם ימי משתה ושמחה".

"עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה"

ובאמת כאשר נתבונן היטב נראה, כי מאבק קשה זה בין צד הקדושה לצד הטומאה על השמחה, הוא לא רק בימי הפורים אלא כל ימות השנה, כי מצד הקדושה אנו מצווים לעבוד את ה' בשמחה של מצוה, כמו שכתוב (תהלים ק-ב): "עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה". זאת ועוד שעסק התורה וקיום המצוות מביאים את האדם לידי שמחה, כמו שכתוב (שם ט-טו): "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

אך לעומת זה היצר הרע וכוחות הטומאה, משתדלים בכל מיני תחבולות להפיל על האדם עצבות בעבודת ה', להראות לו כמה קשה הוא לעבוד את ה', ובמקום זה הם מפתים אותו לשמחה של הוללות, על ידי שצובעים לו את כל תענוגי העולם הזה בצבעים מרהיבים, אשר לפי טענתם ממלאים את האדם בשמחה אמיתית.

אבל האמת היא ששקר בפיהם, כי השמחה בתענוגי העולם הזה אינה מתקיימת, כי תחילתה שמחה וסופה יללה ותוגה, כמו שאמר החכם מכל אדם (קהלת ב-ב): "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זה עושה". ופירש רש"י: "לשחוק אמרתי מהולל, מעורבת בבכי ואנחה. ולשמחה מה זה טובה עושה, הרי סופה תוגה".

עד כמה חשובה היא השמחה בעבודת ה', אנו למדים ממה שכתוב בפרשת כי תבוא בסוף התוכחות (דברים כח-מז): "תחת אשר לא עבדת

טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות". כי היות שעץ הדעת גפן היה, שסוחטים ממנו יין שנאמר עליו: "ויין ישמח לבב אנוש" - שני לבבות יצר טוב ויצר הרע, נמצא כי הוא בבחינת "עץ הדעת טוב ורע", כי אם שותים אותו לשם מצוה הרי הוא "טוב", כי הוא מגדיל את היצר "טוב", ואם שותים אותו שלא לשם מצוה הרי הוא "רע", כי הוא מגדיל את היצר "רע".

הנה כי כן זהו שהזהיר הקב"ה את אדם הראשון שלא לאכול מעץ הדעת "טוב ורע", כלומר כל זמן שגפן היין הוא בבחינת "טוב ורע", דהיינו בימות החול לא תאכל ממנו, כי יש סכנה גדולה שהיצר הרע יתגדל מזה ויכניס בך שמחה של הוללות, שהיא שמחה זמנית ושקרית המביאה בסופו של דבר על האדם יללה: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", השמחה המדומה תביא עליך יללה של מות.

ובכך רמז הקב"ה לאדם הראשון דברים ברורים, כי האיסור לאכול מעץ הדעת ולשתות מן היין של הגפן, הוא רק בתנאי שהוא עץ הדעת "טוב ורע" בבחינת: "ויין ישמח לבב אנוש" - שני לבבות. אבל אם היה ממתין עד ליל שבת קודש לקיים המצוה לקדש את השבת על היין, הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (קהלת ה-ה): "שומר מצוה לא ידע דבר רע". נמצא כי היין היה אז רק בבחינת "טוב" בלי שום "רע", כי המצוה לקדש על היין היתה מקדשת את שמחת היין להיות בבחינת: "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

בחטא עץ הדעת נכנס בו יצר הרע לגזול ממנו השמחה של מצוה

נמצא לפי זה כי אם היה אדם ממתין עד ליל שבת לקדש על היין, היה זוכה לעבוד את ה' בשמחה של מצוה בלב אחד של היצר טוב שבקרב בבחינת: "פקודי ה' ישרים משמחי לב", והנחש הקדמוני הוא היצר הרע וכל כוחותיו, היו נשארים מחוץ הגבולות של הקדושה בלי שום שמחה, כי בהיותם כוחות הטומאה אין להם שום שמחה כי אם עצבות תוגה ויללה.

אולם היות ששמע בעצת הנחש הקדמוני, ושתה מן היין שסחטה לו חוה בימות החול, נתקיים אצלו מה שכתוב: "ויין ישמח לבב אנוש", כי היצר הרע נכנס בתוך לבו, עד שבמקום לב אחד קיבל שני לבבות יצר טוב ויצר הרע, כמו שפירש רש"י (בראשית ב-כה): "ואף על פי שניתנה בו דעה לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו". הרי מבואר כי היצר הרע נכנס בלב האדם אחרי שחטא בעץ הדעת, אשר זהו ענין זוהמת הנחש שהכניס באדם ובכל הנבראים.

בחטא עץ הדעת שהיה גפן, הפיל הנחש את אדם וחווה בשמחה של הוללות, וגזל מהם שמחה של קדושה

שמחה של הוללות סופה יללה של מות כמו שהיה בחטא עץ הדעת שנהפכה השמחה לגזירת מות

המון הנחש ייעץ לאחשורוש להזמין את היהודים לשמחה של הוללות שנהפכה ליללה של גזירת מות

מרדכי גלגול אדם הראשון הוציא את השמחה מהמון והחזירה לקדושה שיקבלו ישראל את התורה מאהבה

"פקודי ה' ישרים משמחי לב" לעומת "ויין ישמח לבב אנוש"

כעבדא קמיה מארייהו אחיזנא בשוליי גלימתם, לבאר הענין שאסר הקב"ה על אדם הראשון לשתות יין בימות החול, ואם היה ממתין עד שבת היתה לו מצוה לקדש על היין, וצריך ביאור איפה רמז הקב"ה ענין זה באזהרתו לאדם הראשון שלא לאכול מעץ הדעת. נקדים ליישב מה שתמחו המפרשים על דוד המלך שהגדיר את היין (תהלים קד-טו): "ויין ישמח לבב אנוש". וצריך ביאור מה ראה על ככה להשוות השמחה של יין לשמחת התורה (שם ט-ט): "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

ומצינו ישוב מתוק על כך בספר "עטרת פז" [להגה"ק רבי פרץ זאבל איגר עם הסכמות נפלאות של בן דודו הגה"ק רבי עקיבא איגר וה"חתם סופר"] (הקדמה ד"ה ונתבאר לי), על פי מה שאמר אברהם אבינו למלאכים (בראשית יח-ה): "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם". ופירש רש"י בשם המדרש: "לבכם אין כתיב כאן אלא לבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים". הרי מבואר כי "לבב" בלשון רבים רומז על היצר טוב ועל היצר הרע. וכן מבואר ממה שדרשו במשנה (ברכות נד.) מקרא שכתוב (דברים ו-ה): "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע".

הנה כי כן זהו ההבדל בין יין ובין תורה, כי על התורה כתוב: "פקודי ה' ישרים משמחי לב" - "לב" אחד, שהוא היצר טוב המתגדל על ידי לימוד התורה, אבל היצר הרע אינו שמח שהרי התורה היא תבלין כנגדו לבטלו. אולם על היין כתוב: "ויין ישמח לבב אנוש" - "לבב" דייקא בלשון רבים, כי הוא עלול לשמח את היצר טוב אם מקדשים עליו בשבת קודש, אך הוא עלול לשמח ח"ו גם את היצר הרע, כששותים ממנו בימות החול שלא לשם מצוה.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שהזהיר הקב"ה את אדם הראשון (בראשית ב-יז): "ומעץ הדעת

אלא שעתה מוטלת עלינו החובה לבאר אימתי גזלו הסטרא אחרא את השמחה מצד הקדושה. ונראה לבאר הענין בזה על פי מה ששינוי בגמרא (ברכות מ.): "תניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר (בראשית ט-כא) וישת מן היין וישכר". וכן מבואר במדרש (ב"ר יט-ה) על הפסוק (בראשית ג-1): "ותקח מפריו ותאכל, אמר רבי איבו, סחטה ענבים ונתנה לו".

והנה מצינו חידוש נפלא על כך ב"אור החיים" הקדוש (פרשת בראשית א-כט) בלשון קדשו: "אמרו ז"ל שאם היה ממתין עד ערב שבת, היה מקדש על היין". ונראה שהמקור לדבר זה הוא מדברי ה"שפתי כהן" מגורי האריז"ל (פרשת בראשית ד"ה עוד במדרש), שדייק מלשון המדרש כי אם היה אדם הראשון ממתין עד שבת קודש, היה מותר לו לאכול מהגפן על ידי שהיה מקיים המצוה לקדש על היין.

על פי האמור הוא מבאר (שם ד"ה או נאמר) כי מטעם זה מצוה לקדש על היין בליל שבת, כדי לתקן בכך החטא של אדם הראשון ששתה מן היין בימות החול באיסור, וביאר בזה מה שדרשו בגמרא (פסחים קו.) שמצוה לקדש על היין ממה שכתוב (שמות כ-ח): "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין". כי אין זכירה אלא במקום שיש חשש לשכחה, והרמז בזה על מה ששכח אדם הראשון ושתה מן היין בימות החול ולא המתין עד שבת, לכן מזהיר הכתוב: "זכור את יום השבת לקדשו - וזכרהו על היין", לקדש עליו בשבת ולא בימות החול.

והוסיף שם רמז נפלא לפרש בזה מאמרו של רבא בגמרא (ב"ב צז.): "סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום". רבא דקדק לומר בלשון קדשו: "סוחט אדם" - לרמז שמוטלת עלינו החובה לתקן החטא של "אדם" הראשון שחווה סחטה לו ענבים לשתות יין באיסור, לכן כדי לתקן ענין זה: "סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום".

"ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה הקדושה, ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כל כך לשמה, כמו אם היה לומד בפשיטות, שאין לו מהלימוד שום תענוג הוא רק לשם מצוה, אבל הלומד ומתענג בלימודו, הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרכא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה".

לפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שכבר למדנו מדברי הזוהר הקדוש: "דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהוי". שהביאור בזה משום שגזלו את השמחה של תורה ומצוות מהקדושה, לכן צריך להוציא יקר מזולל, להוציא השמחה והתענוג מהיצר הרע ולשמוח ולהתענג בשמחת התורה.

בדרך זו ירווח לנו להבין הטעם שקבעו את ימי הפורים לימים של "משתה ושמחה", כדי לתקן בכך את חטא עץ הדעת ששתו יין בימות החול, ועתה בפורים שתיית היין היא שמחה של מצוה, זכר למה שקיימו וקיבלו את התורה מאהבה, על ידי שהוציאו את השמחה של מצוה מתוך הנחש הקדמוני שגזל בחטא עץ הדעת, והחזירו אותה לשמחה של קבלת התורה מאהבה.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה דבריו העמוקים של רבא: "מיחייב איניש לבסומי בפורי'א", איש ישראל צריך להתבסם ולשמוח בפורים בשתיית היין, "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", עד שלא יהיה שום הבדל בין התענוג והשמחה המדומה שיש לרשעים שהם בבחינת "ארור המן" מעניני העולם הזה, ובין התענוג והשמחה שמרגיש איש ישראל העוסק בתורה ובעבודת ה' שהם בבחינת "ברוך מרדכי".

הביאור בזה כי רק כשמרגישים תענוג ושמחה בעבודת ה' באותה מדה שהרשעים מתענגים בהבלי העולם הזה, הרי זה סימן ברור שהצליחו להוציא את השמחה שגזלה הקליפה כדי להחזירם אל הקדושה, ועל כך כתוב: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". ובזכות זה נזכה לשמחה האמיתית כמאמר הנביא (ישעיה לה-י): "ופדויי ה' ישובו ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה" במהרה בימינו אמן.

בו, שמחה של הוללות לשתות יין מן העץ הדעת, ועתה חזר על מעשיו הרעים על ידי שנתלבש בהמן מזרע עמלק, לכן יצא בכל כוחו להחזיר את ישראל בתשובה על השמחה של הוללות, כמו שכתוב (אסתר ד-א): "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויועק זעקה גדולה ומרה". הכתוב לא מגלה לנו מה מרדכי זעק, אבל לפי המדרש הנ"ל אנו יכולים לשער את תוכן הזעקה גדולה מול כל יהודי שושן:

יהודים יקרים, בני אברהם יצחק ויעקב, הלא הזהרתי אתכם שלא להשתתף במשתה היין של אחשוורוש, כי שמחה של הוללות סופה יללה ומות, והנה לא יכולתם לעמוד בפיתוי של הנחש הקדמוני בלבושם של המן ואחשוורוש, ועל ידי זה גזל מכם שוב את השמחה של קדושה והביא עליכם תוגה וצער. אבל עדיין לא מאוחר לשוב אל ה' בתשובה שלימה בחרטה על העבר וקבלה על להבא.

מרדכי החזיר את השמחה לקדושה שיקבלו ישראל את התורה מאהבה

וזהו ביאור הענין שייצעה אסתר למרדכי (שם טו): "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום". כדי שהצער של הצום יכפר על מה שנהנו והתענגנו משמחה של הוללות, ועל ידי תשובה זו הצליחו מרדכי ואסתר במשתה היין להפוך את הקערה על פיה, להוציא את השמחה של קדושה שגזלו המן וחכמיו, ולהביא עליהם יללה של מות, שהתחיל במה שכתוב: "הדבר יצא מפי המלך לפני המן חפו", והסתיים במה שכתוב (שם טז-י): "ויתלו את המן על העץ", על שהחטיא את אדם הראשון וכל הנבראים בחטא עץ הדעת, ועל ידי זה חזרה השמחה של מצוה לישראל, כמו שכתוב: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין, איך השפיע מרדכי על כל ישראל לקבל את התורה מאהבה בבחינת: "קימו וקיבלו - קיימו מה שקיבלו כבר", כי אחרי שהצליח להוציא את השמחה של הקדושה מקליפת המן ואחשוורוש, החזירה אל הקדושה על ידי שהשפיע על ישראל שישכילו להבין, כי השמחה האמיתית שיש לה קיום נצחי היא שמחת התורה הבאה מתוך אהבת ה'.

על פי האמור נשכיל להבין מה שכתב הגה"ק בעל "אבני נזר" בהקדמה לספרו "אגלי טל", שעיקר מצות לימוד התורה הוא לשמוח ולהתענג בלימודו, והנה הדברים בלשון קדש:

והנה באותה עעה שהצליח הנחש הוא היצר הרע להיכנס בלב האדם, גזל ממנו את השמחה של מצוה בבחינת: "פקודי ה' ישרים משמחי לב", והכניס בו שמחה של הוללות לדבר עבירה בבחינת: "ויין ישמח לבב אנוש", אשר שמחה זו היא רק זמנית, כי בסופו של דבר הביאה על האדם יללה בגזירת המיתה שנגזרה עליו, ומאז מוטלת עלינו החובה להוציא את השמחה מן היצר הרע, על ידי שנשתמש במדת השמחה לשמוח בשמחת לימוד התורה.

אחשוורוש והמן הפילו את היהודים בשמחה של הוללות

בדרך זו במסילה נעלה לבאר נפלאות גלגלי ההשגחה, איך אחשוורוש והמן שהיו בבחינת זוהמת הנחש הקדמוני, חזרו על מעשה הנחש להפיל את היהודים בשמחה של הוללות, כי מטעם זה הזמין אחשוורוש לסעודה את כל היהודים אשר בשושן למשתה שבעת ימים, ומבואר במדרש (אסתר רבה ז-ג) כי אחשוורוש פעל בעצת המן כדי להחטיא את ישראל:

"המן הרשע בעלילה גדולה בא על ישראל... אמר המן לאחשוורוש, אלקיהם של אלו שונא זימה, העמד להם זונות ועשה להם משתה, וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם, שנאמר (אסתר א-ח) לעשות כרצון איש ואיש. כיון שראה מרדכי כך עמד והכריז עליהם, ואמר להם לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש... ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה... ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו, מיד עמד שטן והלשין עליהם לפני הקב"ה... מיד אמר הקב"ה לשטן הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה".

הרי לנו כי ממש כמעשה הנחש הקדמוני, שהפיל את אדם וחוה בשמחה של הוללות בשתיית היין של עץ הדעת טוב ורע, ובסופו של דבר נתגלה לעין כל שהיא שמחה של שקר שסופה יללה של מות שנגזרה על אדם וחוה וכל הנבראים. כך כאן אצל המן ואחשוורוש שהם זוהמת הנחש הפילו את ישראל בשמחה של הוללות בסעודת אחשוורוש, והנה שמחה מזויפת זו בעצתו של המן נהפכה על ידו ליללה של מות, כשגזר בהסכמתו של אחשוורוש גזירת שמד על כל היהודים: "והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה".

והנה בא מרדכי לגלגל יעקב תיקונו של אדם הראשון, ונזכר במה שעשה לו הנחש הקדמוני, שהכניס בו ובכל נשמות ישראל שהיו כלולות

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com